

11. **Temesvár**, területe Temes- és Krassómegyék, a volt határ-örvidék román-bánáti és fehér-templomi kerületei, összes térfogata 268.₆ □ mfd, melyből erdő 98.₈ □ mfd, egy erdőbecslő felügyelő és 5 erdőbecslővel.

12. **Nagy-Becskerek**, területe Torontálmegye, a volt határ-örvidék alibunári, pancsovai és perlászi területei, összes térfogata 178.₄ □ mfd, melyből erdő 2.₃ □ mfd, egy erdőbecslővel, ki a zombori kerülettel is meg lesz bízva.

13. **Zombor**, területe kis-kun-félegyházi és halasi kerület, Bács-megye és a volt titeli zászlóalj területe, összes térfogata 195.₅ □ mfd, melyből erdő 9.₅ □ mfd, egy erdőbecslővel, ki a nagybecskereki kerület becslését is végzi.

14. **Pécs**, területe Baranya, Somogy- és Tolnamegyék, összes térfogata 230.₁ □ mfd, ebből erdő 56.₃ □ mfd, egy erdőbecslő felügyelő és 3 erdő becselővel.

15. **Győr**, területe Fehér, Esztergom, Komárom, Veszprém, Győr és Mosonmegyék, összes térfogata 244.₂ □ mfd, ebből erdő 38.₈ □ mfd, két erdőbecslővel.

16. **Sopron**, területe Sopron, Vas- és Zalamegyék, összes térfogata 241.₇ □ mfd, ebből erdő 73.₀ □ mfd, egy erdőbecslő felügyelő és 3 erdőbecslővel.

17. **Zágráb**, területe Varasd, Kőrös, Zágráb és Fiumemegyék és a horvát határörvidék, összes térfogata 378.₀ □ mfd, ebből erdő 125.₀ □ mfd, egy erdőbecslő felügyelő és 6 erdőbecslővel.

18. **Eszék**, területe Belovár, Verőcze, Pozsega, Szerémmegyék és a szlavyon határörvidék, összes térfogata 348.₀ □ mfd, ebből erdő 120.₅ □ mfd, egy erdőbecslő felügyelő és 6 erdőbecslővel.

A gödöllői királyi vadászat köréből.

A gödöllői koronauradalom összes területe 42.625 $\frac{919}{1200}$ hold, ebből erdő 24.831 hold.

Az erdő kisebb-nagyobb tisztásokkal és szántóföldekkel fölváltva, Gödöllő mezővárosát, mint az uradalom központját

övedzi; átmérője ez erdőkörnek 2 mfd. Csak a mácsai 2087 holdnyi birtok áll egészen külön a többi erdőtesttől.

A bekebelezett községi erdők igen csekély területet foglalnak el, és azon pagonyt, melyben a vadállomány a legnagyobb, nem érinti idegen erdőbirtok, mely körülmény a vadtenyésztést nagyon elősegíti.

A talajt tulnyomó arányban a homok képezi, helyenkint agyaggal vegyítve, helyenkint pedig mint tiszta homaktalaj, vagy mint futóhomok föltünve.

Uralkodó fanem a kocsános és kocsántalan tölgy, gyertyán, ugyszinte juhar, kőris, szil, hárs és nyárfával vegyítve.

A tulnyomó agyagos talajjal bíró mácsai birtokban a cser-tölgy igen jól tenyészik. Az erdei fenyő tökéletesen megfelel a talaj és éghajlatnak, a mint ezt sok régebbi és újabbi kísérlet bizonyítja. Még jobban felel meg az ákácza a termőviszonyoknak; minél erősebb e fanem fiatal hajtása, annál hosszabb és élesebb tuskékkal bír, miért is az ákác állabok a szarvasvad tenyésztést hátráltatva, e fanem csak határárkok, vagy csekélyebb kiterjedésű homokbuczkók beültetésére használthatatik.

Folyóvíz és forrás az egész uradalmi területen kevés van, és a vadtenyésztésre máskülönben igen alkalmas szentkirályi erdő nagy részében egészen hiányzik; miért az itt tanyázó számos vad, vizet keresve, éjjelenként nagy kalandozásokat kénytelen tenni.

Az uradalom szarvasvad állománya kitűnő, és versenyezhet bármely bel- vagy külföldi, bekerítetlen területen tenyészett állománnyal. A vadtenyésztés már a múlt század végefelé virágzásban volt, sok gondot fordítván rá az uradalom akkori tulajdonosa herczeg Grassalkovich; az 1848-as események folytán az eddigi vadaskert szintén megszűnt, és az ötvenes években, a midőn az uradalom báró Sina kezére került, az új birtokos nem nagy súlyt fektetvén a vadászatra, a vadállomány még

inkább kezdett hanyatlani; s hogy akkor, valamint később (1861. után) a midőn az uradalom a belga-bank birtokába jutott, a rendezetlen vadászati törvény és a birtokosok közönye következtében a szarvasvad tökéletesen ki nem pusztult, az egyedül Dittrich Lajos urnak 1858-óta a gödöllői uradalomban szolgáló erdőmester és jelenlegi m. kir. erdő- és vadász-mester érdeme, a ki erélylyel és kitartással tudta annyira kimélni e nemes vadat, hogy 1867-ben szép számu állomány volt az uradalomban, mely körülmény szintén nem csekély befolyással lehetett a gödöllői uradalomnak a m. kincstár általi megvételére.

A vad elegendő tápanyagot talál a vágások sarjadékaiban, melyek közt legjobban kedveli a hárs- és nyárfát; nyáron a midőn a tengeri, burgonya, répa és a gabonafélék érni kezdenek, a vad az éjszakákat rendesen a mezőkön tölti; nagy nagy feladat ilyenkor a termést kártól megóvni, ha a vad 30—40 darabból álló csoportban vágatva halad el a földeken. Hasonló veszélynek vannak a nem elegendő erős kerítéssel ellátott kertek, faiskolák és szőlők kitéve; a kincstár által vadkártérítésre évenként 3—4.000 forint adatik ki, ez összegbe azonban a házilag kezelt gazdaság területén, ugyszinte a kibérelt földeken, tehát a kincstári összes birtokon történő vadkárok nincsenek beleértve.

Megfelelve a jó tápláléknak és a többi kedvező viszonyoknak, a szarvasvad is, ugy egész testére mint agancsára nézve, kitünően fejlik; a 16 águ szarvas itt igen közönséges, gyakori a 18-as is, 1871. és 1872-ben pedig egy-egy 20 águ ejtetett el.

Az őz vad csak kevés példányban van itt képviselve; és daczára annak, hogy több év óta alig ejtetett el néhány őz vad, még sem szaporodik e vad állománya, minek egyedüli oka az lehet, hogy gyöngébb lévén az őz a szarvasnál, fiát nem védelmezheti kellően a sok róka és vadmacska ellen, mely vadnem

itt nagy kiméletben részesül, mivel ő Fölsége különösen kedveli annak vadászatát; ugyanezen körülmény teszi a nyul, fogoly és egyéb alsóbbrendű vad szaporodását lehetetlenné.

A gödöllői uradalom megvételekor kitűzött főczélt, ő Fölségének a főváros közelében állami birtokon fejedelemhez méltó vadászatot nyújtani, a magyar kormány tökéletesen elérte; s hogy minő magas kegyességgel fogadja el ő Fölsége ezen ajándékot, azzal bizonyítja, hogy magas kiséréttel minden évben több hetet Gödöllőn tölt, a vadászatban keresvén szórakozást, kormányzási fáradalmai után.

A vadászatok közt első helyet foglal el a szarvasvadászat; ennek itt két neme van. Első a hajtó vadászat, mely, bizonytalan eredményénél fogva ritkán rendeztetik, nagyon nehéz lévén fegyver elé hozni a szarvast, mivel az, közönséges hajtásmód mellett keresztül törve a hajtó vonalon, ellenkező irányt vesz; fölhasználva a vad ezen tulajdonságát, a hajtók a vadászok elé állíttatnak, és ellenkező irányban hajtanak, (ugynevezett contra-hajtás). Ha egy vagy más módon kerül is vad fegyver elé, az nagy, tömött csoportban törvén ki, az elejtésre alkalmas darab kiválasztását nagyon nehezíti. Ezen körülményeknél fogva szarvas csak rókavadászat alkalmával ejtetik el, ha épen jól kerül lövésre; de mivel a róka hajtóvadászat rendszeren oly időre esik, a mikor csak szarvastehén ejthető el, ez annál kevesebb eredményt nyújt.

Annál háladatosabb és élvezetesebb a vadászat második neme, az ugynevezett cserkészlet (Pürschjagd); az erdő azon részeiben, a hol a vadállomány nagy, és az állab a vad nesztelen megközelítését engedi, gyalogutak készíttetnek, és a vadászat idejére, mely az üzekedés idejével összeesik, minden ágtól-lombtól tisztára söpörtetnek. Alkonyatkor, ha a szarvasbika, tehének kíséretében nappali tanyáját elhagyva, a szokott üzekedési helyre indul, vagy kora reggel, midőn ismét nyugalmi

tanyáját keresi föl, készen áll a magas vadász, az erdész által kísérve, hogy az üzekedés idejében hallatni szokott bögés által magát eláruló szarvast fölkeresvén, azt elejtse; nagy vigyázat kell oda, csak óvatos nesztelen léptekkel lehet megközelíteni a szarvast, melynek hangja után ítélve, előre tudhatni 14—16 águ, vagy még erősebb-e? A legcsekélyebb nesz, legkivált fegyvercsörrenés, csizmacsikorgás, elárulja a vadnak a vadász közeledését; vagy ha az eddig kedvező, a vad felől jövő szél hirtelen átcsap, a vadnak csak gyanakodó röffenését hallja a vadász, és az nap bajos még egyszer összekerülnie a még figyelmesebbé vált vaddal. A bika szerelemittas állapotában kevésbé sejtí a veszélyt, melyben forog, de annál óvatosabbak a tehenek; míg ő bögés közben gondatlanul követi a csoportot, addig a tehenek minden legcsekélyebb neszre, vagy szokatlan látványra ügyelve, átkémlik a sűrűséget; ha mindezen nehézségeket legyőzni ügyessége, türelme és szerencséje van a vadásznak, a jutalom sem marad el; egyszerre maga előtt látja a csapatot, a legvénebb tehenek elől, távolabb az üzők, leghátul a bika, ilyen rendben haladnak rendszeren az üzekedési helyre. A csoportot követik néha gyöngébb szarvasok, jó szerencsájük és fufangosságuktól várva alkalmat, hogy ők is bebizonyíthassák hódolatukat a szépnem irányában; hirtelen egyikük a tehenek közé rohan, az erős bika figyelmét magára vonva, és azt féltékennyé téve, futás által a sűrűségbe csalja; e közben a többi legénység használja az öreg távollétét, és alkalomra les, hogy az elzavart társt hasonló föláladozással mielőbb kártalanítsa.

Ilyenképen folytatja a csoport utját; a helyi viszonyok és a vad szokásainak ismerete határoz a fölött, valjon helyben várja-e a vadász a csoportnak lőtávolságnyira való közeledését, vagy ő közelítse-e meg a vadat. Az utóbbi mindenesetre nehezebb feladat, mert ekkor csak azon pillanatban lehet előre

haladni, a midőn a vad figyelme más helyre van irányozva; e közben egy-két óvatos lépés és pillanatnyi megállapodás, ha lehet oly helyen, a hol bokrok által van fedve a vadász, néha négykézláb halad, lehasal, türelemmel várja a kedvező pillanatot, mikor szegezheti jó siker reményével a vad felé fegyverét; e közben az óriási szarvast látni maga előtt, a mely vagy éllel áll a vadász felé, vagy egy tehén által fedve; a mellett az érzékekre oly nagyon ható folytonos bőgést hallani, és szüntelen azon gondolattól tartani, hogy a szarvas valami előreláthatlan oknál fogva eltávozva, eredménytelenné teszi a fáradságot; ezen izgatottság teszi nehezzé és egyszersmind élvezetessé is a cserkészetet. Egyszerre durran a fegyver, és a célba vett szarvas, a golyó által találva, ott hever megijedt kísérete között; a tehének nagy rémületen fölemelik fejeiket, egyszer még visszaneznek a halállal küzdő erőteljes szarvasra, és robogva továbbhaladnak, kísérőjüket sorsára bízva. A vadász előhalad, meggyőződik jól talált-e a golyó, és várja mikor végzi be áldozata a halállali küzdelmet. Ekkor vizsgálat alá jő az agancs, annak nagysága és ágszáma, ez lévén a siker diadalja.

Ő Fölsége schönbrunni vadászkastélyába szállíttatja az általa lőtt szarvasok agancsait, van ott sok száz, mind ő Fölsége által szerzett ilyen diadaljel, nagyságra nézve ezek közt az első helyet foglalják el a gödöllői uradalomból valók, főleg egy 12 águ agancs, melynek súlya 15 vámfont, vastagsága a korona alatt, tehát azon helyen, honnan a végső 3 fok elágazik, átmérőben 3 hüvelyk; az ezt adó szarvas kibontva 395 vámfontot nyomott, s az óriási tulajdonos 1868-ban ejtetett el Ő Fölsége által. Rendkívüli nagyságával tul tesz ezen agancs valamennyi Gödöllőről származó agancsokon, sőt azon, a maga nemében szinte rendkívüli husz águn is, mely az 1872-iki őszi vadászatkor ejtetett el szinte Ő Fölsége által. Mint általános

tapasztalás bizonyítja, úgy itt is előfordul, hogy az igen idős szarvasok a szabályos növekvési menet ellenére. néha a levetés után, mely itt márczius havában, a gyöngébb szarvasoknál pedig april, sőt május havában is történik, ágszámra nézve csekélyebb, de az előbbeninél sokkal nagyobb és erősebb agancsot kapnak; így válik a 16—18 águból nem ritkán 12 águ; szakismerők egyhangu nyilatkozata szerint a fentebb említett 12 águ is ilyszerü visszavetülés (Zurücksetzen) által keletkezett.

A mult 1872. évi néhány hétig tartó cserkészzet eredménye a következő :

szarvasbika	20 águ	1 drb	sulya	385 vf.,	agancsa	12. ₅ vf.,
"	18 "	1 "	" "	379 "	" "	14 "
"	16 "	4 "	" "	365 "	" "	13 "
"	14 "	5 "	" "	372 "	" "	12 "
"	12 "	9 "	" "	354 "	" "	11 "
"	10 "	9 "	" "	— "	" "	— "
"	8 "	1 "	" "	— "	" "	— "

összesen . . . 30 drb, szarvastehén 47 drb, szarvas-
űsző 8 drb és szarvasborju 10 drb, összesen tehát 95 drb.

Végül legyen szabad a szalonkavadászatot is, melyet Ő Fölsége szintén nagy kedvvel gyakorol, megemlítani.

Ezen vadászatra nézve a gödöllői uradalom felette kedvező fekvésű; tavaszkor, a midőn e vándormadár, a meleg éghajlatot elhagyva, hozzánk száll, az enyhe fekvésű lapályon és csekély dombokon elterülő gödöllői erdőkben szeret megpihenni, mielőtt a váci vagy mátrai zordonabb hegyek felé folytatja utját. A fiatal állabokban nyílások vannak vágva, melyek az erdőt szabályos részekre osztva, a hajtóvadászat sebes és czélszerű rendezését teszik lehetővé. A szalonkavadászat rendszeren 2 hajtócsapattal eszközöltetvén, egy vadásznyi-

lásra mindig jobbról egy, balról egy, tehát két hajtás történik, a nélkül, hogy a vadászok állásukat változtatnák; ily berendezés mellett reggeli 9 órától délutáni 4 óráig 25—30 hajtás történik. A mult őszi rendkívüli sokaságu szalonkát hozott a vidékre; az ennek következtében gyakran tartott legfelsőbb udvari vadászatok bő alkalmat nyújtottak azon meggyőződésre, hogy Ő Fölsége, mint különben is szenvedélyes és kitünő vadász, a szalonkák biztos elejtésében párját ritkítja. A vadásznyilások 4 ölnél sehol sem lévén szélesebbek, a 4—5 ölnyi magas surjányok ily keskeny nyilások fölött majdnem összeérnek; ha a szalonka nappali nyugalmából a hajtók zaja által fölriasztva, nyilsebességgel röpül el a nyilás fölött, csak biztos kéz emelhet fegyvert annak elejtésére. Hogy ő Fölsége minő biztossággal lő, azt a mult őszi szalonka vadászatok eredménye bizonyítja, mely idényben felséges királyunk az összesen elejtett 597 darab szalonka közül egyedül 215 darabot lőtt. A folyó tavasszal pedig kilencz hajtásban esett 128 darab szalonkából ő Fölsége 71 darabot ejtett.

Tomcsányi Gyula.

Könyvismertetés.

Faesy és Frick cs. kir. udvari könyvkereskedésének kiadásában Bécsben megjelent és minden könyvtárban utján hapható, „Az európai futóhomok és művelése“ című szakmű, melyet német nyelven, tekintettel Magyarországra és különösen a bánsági futóhomok-pusztára, Wessely József urad. kormányzó és erdész. akad. ny. igazgató irt. A mű mellékletét képezi a bánsági homokpuszta helyrajzi térképe.

A mű bevezetésében az európai futóhomok, térségek,